

Відгук

офіційного опонента на дисертацію
«ПЕРСОНІФІКАЦІЯ МУЗИЧНОГО ВИСЛОВУ
ЯК ВИКОНАВСЬКА ПРОБЛЕМА
(НА МАТЕРІАЛІ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ
КИТАЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ХХ СТОЛІТТЯ)»

ЛЮ І,

поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 - музичне мистецтво

Підготовка в Україні наукових кадрів Китаю, з одного боку, дає можливість поринути в культуру і мистецтво країни Далекого Сходу, а з іншого - опанувати іноземними аспірантами принципи наукового пошуку українського музикознавства. Пропонована тема кандидатської дисертації з камерно-вокального виконавства на матеріалі творів китайських композиторів є важливою в теоретичному і практичному сенсі. Постають важливі питання: які принципи й закономірності визначають процес створення художнього образу засобами вокального мистецтва? Чи можуть бути типізованими вокальні жанри малої форми за законами образно-драматургічної сфери на позиціях театральносценічного мистецтва? Як відтворити засобами перевтілення та мистецтва переживання (за К. О. Станіславським) емоційно-психологічний рівень різних персонажів камерно-вокальних творів, що традиційно поділяються за характерами ампула - лірика, драма, трагедія, комедія - від давньогрецького філософа Арістотеля до сучасності.

Автора дисертації цікавить психологічний процес відтворення вокального персонажа, коли співак використовує власний внутрішній світ і творчий досвід для створення емоційно-психологічної поведінки персонажу на сцені, поєднуючи «Я» авторів вокального твору з «Я» співаків-виконавців і «Я» персонажів. Ця концепція стає теоретичною основою творчого процесу в галузі вокально-сценічного виконавства. Постановка проблеми визначається дисертантом категоріями «персоніфікація» та «музичний вислів» [Дис. - 52-59]. У поєднанні категорії (за темою дисертації «персоніфікація музичного вислову») закономірно

стають не тільки основою теорії вокального виконавства, а й певним підходом у вокальній педагогіці, що, як наслідок, потребує розробки методики в цьому напрямі, нових програм підготовки співаків в закладах культури і мистецтв.

Тема дисертації актуальна, ідея праці не стандартна з високою мірою новизни в галузі камерно-вокального мистецтва. Відомо, що «Я»-концепція розвивається в галузі «Психологія особистості» з другої половини ХХ ст. Тому музично-виконавська концепція «Я» персонажу обґрунтовується дисертантом в теоретичних межах психології із залученням напрацювань з акторської майстерності - В. Фельзенштейн, К. Станіславський, Ф. Шаляпін [Дис. - с. 49-50], режисури, філософії, психоаналіза К. Юнга, музичного інтонування за Б. Асаф'євим, рефлексії художника за Л. Шаповаловою, посилань на традиції Пекінської опери та досягнення китайських дослідників. Автором представлена концепція у науковому дискурсі міжкультурних зв'язків «Україна-Китай», що потребує ґрунтовної підготовки і наукового мислення дисертантки.

Отже, в українському музикознавстві досліджувана тема є **актуальною**, з високим ступенем **наукової новизни** та можливістю **практичного втілення** «Я»-концепції художнього образу в камерно-вокальному виконавстві шляхом персоніфікації музичного вислову. Форми вокального вислову, за дисертантом, - оперна і камерно-концертна діяльність співака, які різняться між собою емоційно-психічним життям персонажів [Автореф. - С. 1]. Процес персоніфікації музичного вислову впливає на формування інтерпретації вокального твору виконавцями (співак-піаніст) за принципом: від персоніфікації до інтерпретації [Розділ 2]. В основі дисертації - структура: «особистість композитора - музичний твір - особистість виконавця» [Дис. - С. 2].

Об'єкт, предмет і матеріал дослідження [Дис. - С. 20] окреслюють межі наукової думки дисертантки щодо розкриття теми за поставленою **метою і завданнями** праці. Змістовність дисертації **обґрунтовується** методологією сучасного мистецтвознавства, філософії, психології, вокальної педагогіки, музичної естетики, стилістики і жанротворення, тобто використанням сукупності фундаментальних загальнонаукових та спеціальних музикознавчих методів

й системних підходів на міждисциплінарному рівні. Значна теоретична база та перелік використаної літератури - 371 найменувань з нотними додатками - свідчать про створення одноосібної, авторської концепції дисертаційної праці.

Увага дисертантки з акцентована на основи національного філософсько-естетичного мислення Китаю, національний звукообраз, характерні інтонації і тембри китайського інструментарію, форми церемоніальних і театральних традицій, специфіку національної картина світу, світоглядні судження, ставлення людини до природи. Аналітичний матеріал виявляє основні типи персоніфікації музичного висловлювання:

- «**Я-Я**» як модель ліричного самовираження;
- «**Я-Інший**» як модель епіко-драматичного оповідання;
- «**Я - Світ**» як модель сакрального і міфологічного художнього узагальнення [Дис. - С. 4].

Виконавське *Я* відображає шлях духовного розвитку особистості: від дисгармонії суб'єктивного *Я* і неприйняття світу в моделі «*Я - Я*», через прийняття недосконалого конфліктного світу в моделі «*Я — Інший*» до повного безконфліктного і беззаперечного сприйняття світу, аж до повного єднання з ним суб'єктивного *Я* в моделі «*Я - Світ*» [Дис. - С. 6]. Належну розробку отримують питання взаємозв'язків вокально-виконавських і театральних прийомів з образно-емоційною сферою твору в китайському музичному мистецтві. **Мета** дослідження з низкою підлеглих **завдань**: розкрити суть персоніфікації музичного вислову як виконавської проблеми на матеріалі китайського камерно-вокального мистецтва [Дис. - с. 19-20]. Тут важливим є психоаналіз співвідношень /7-концепції і ситуативних ^-образів, що актуалізуються в акторському чи вокально-виконавському мистецтві.

В камерно-вокальному виконавстві персоналізація предстає як принцип усвідомлення власної особистості в творі і, навпаки, персонажа твору у собі - певна діалектика виконавської творчості «*Я — не Я*» і формула виконавської моделі на рівні ототожнення різних «*Я*». Можна визнати, що співак як виконавець з розвиненою палітрою емоційно-психологічних станів (архетипи

К. Г. Юнга - «типові образи і асоціації» [Дис. - С. 57]), на які він орієнтується в процесі створення художнього образу, є емоційно-психологічним інструментом оживлення персонажів в сценічному варіанті звучання вокального твору за законами мистецтва переживання і перевтілення. Дисертант наголошує, що виконавець повинен «проникнути» як в структуру особистості персонажа, так і в структуру особистості автора музичного твору [Дис. - С. 59]. Головною «зброєю» співака є музичний вислів через вокальне інтонування (мелодику твору) та фортепіанну фактуру [Дис. - С. 38]. Музичний вислів здійснюється за допомогою голосу, міміки, жестів та інструментального супроводу [Дис. - С. 59]. За думкою дисертантки, **«персоніфікація музичного висловлювання ... - це прагнення засобами музичної виразності голосу і інструмента створити структуру іншої особистості (персонаж, образ, героя) і виступити від її імені»** [Дис. - С. 59].

Ці теоретичні позиції дисертантка обґрунтовує в аналітичному розділі праці на матеріалі камерно-вокальних творів композиторів Китаю у відповідних жанрах: старовинна художня пісня, дифірамб (*сун*), ода (*сяоя*), церемоніальна пісня (*дая*), палацова пісня, пісня як частина циклу (*пай*), вокальний цикл (*цїньге*), балада, лірична пісня (*даньге*) [Дис. - С. 71-72]. У вокальних жанрах принцип ієрогліфічного мислення зумовив особливе бачення світу в символах та особливій понятійній системі окремих звуків, що відрізняється від європейського принципу - інтонаційний розвиток музичного матеріалу як процес формотворення (за Б. Асаф'євим). Зображення, асоціація, метафора, полісемантика ієрогліфа відбивають міфологічний рівень мислення. Особливості мелодики художніх пісень зумовлені тоною специфікою китайської мови, співвідношенням мелодії і поетичного тексту щодо фонетичних особливостей китайської мови та традицій старовинних поетичних форм *ци* і *ши*, включаючи ритміку вірша (*пін - цзе*). Поетичні тексти вокалізували відповідно до канонів фонетики китайської мови [Дис. - С. 76].

В сучасному Китаї побутують нові для національної культури жанри: лірична, визвольна і військова пісня, марш, балада, романс або художня пісня, «пісні

з цитатника», масова пісня і пісня для кіно. На початку ХХ століття новий напрям камерно-вокальної музики «*сюетан юеге*» змінив естетичні ідеали і визначив етап взаємодії китайської і західної музики. Дисертантка створює типологію персоніфікації музичного вислову з відповідним моделюванням «Я - Я» в камерно-вокальних творах китайських композиторів:

1. «Я - Я» - це модель ліричного самовираження за темою «ностальгія вигнання» в творах **Сяо Тіжєня і Яна Йонгпу** та темою «у пошуках втраченої мрії» в ліричному диптиху «Медитація» **Чен І**. Співак «повинен підпорядкувати своє Я логіці Я ...персонажа, що представляє самого Автора (точніше - автора-поета і композитора). Тут присутній принцип самосплікування «Я-Я» [Дис.-С. 103-104].
2. «Я - Інший» - модель епіко-драматичного оповідання за темою «шлях від солдата історії до співака Заходу» в творах **Інь Циня** (персонажем є солдат, тому модель «Я - Інший» демонструє спосіб пізнання чужого досвіду [Дис. - С. 124]) та темою уявлення Іншого крізь бачення «Я» та звернення до *Іншого* від імені *Автора* в романсах **Сяо Тіжєня** [Дис. - С. 144]. Драматичне оповідання від першої особи до великої кількості людей відповідає моделі «Я - до Інших» [Дис. - С. 145].
3. «Я - Світ» - модель міфологічного та сакрального художнього узагальнення, яка співвідноситься з національними цінностями в піснях **Чжен Цуйфєнга, Лу За-ї**, давньокитайськими поетичними першоджерелами в ліриці **Чен І**, образами природи в творчості **Інь Циня**, буддиськими мотивами в творчості **Яна Йонгпу**. Китайський світогляд єдності Неба і Людини відбивається в персоніфікаційній моделі «Я — світ», Я — частина Всесвіту і повністю розчиняється в ньому [Дис. - С. 156]. Персоніфікація музичного висловлювання моделі «Я - Світ» здійснюється за принципом алегорії, образних паралелізмів, які склалися в китайському музичному фольклорі, діалогу людини з природою [Дис. - С. 163, 164]. Особливості вокального інтонування поетичного слова ґрунтуються на відтворенні фонетики національної мови. В буддійських сакральних обрядах відбувається «зустріч» Божественного і

людського: персоніфікація музичного висловлювання «Я - *Світ*» формує особливий тип особистісного висловлювання сакрального змісту. Отож, персоніфікація музичного висловлювання для виконавця здійснюється через «вживання» в образ, створений поетом і композитором.

У висновках дисертантка наголошує: «Втілення музично-сценічного образу в виконавському процесі здійснюється за допомогою розкриття *персонажної* свідомості, обумовленої поетичним текстом твору і її музичною реалізацією» [Дис. - С. 178]. І далі: «Виконавське Я має можливість пройти шлях духовного розвитку особистості: від дисгармонії суб'єктивного Я і неприйняття світу в моделі «Я-Я», через ухвалення недосконалого конфліктного світу в моделі «Я — *Інший*» до повного безконфліктного і беззастережного прийняття світу, аж до розчинення і повного злиття з ним суб'єктивного Я в моделі «Я - *Світ*» [Дис. - С. 191]. Таким чином, застосування категорії «персоніфікації музичного вислову» щодо камерно-вокального мистецтва Китаю є вдалою спробою дати емоційно-психологічну основу теорії вокального виконавства в двох його формах - оперний та камерний спів.

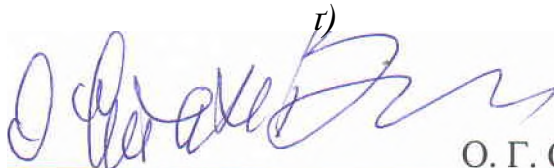
Деякі зауваження не впливають на високий рівень інформативності та змістовності дисертації:

1. В дисертації Мета и Предмет дослідження практично ототожнені, чого не повинно бути;
2. В переліку завдань перші чотири необхідно видалити - вони співвідносяться о оглядовою частиною дисертації, актуальністю, без чого не обходиться жодна дисертація;
3. Категорія «музичний вислів» потребує конкретного визначення;
4. Об'єкт дослідження звужити до «камерно-вокальне мистецтво», що відповідає напрямку дисертації.

В дисертації ґрунтовно розкрита проблематика персоніфікації музичного ви-

слову на матеріалі камерно-вокального мистецтва Китаю. Створена концепція може бути корисною у вокальній педагогіці та виконавстві, а матеріали - використані для подальшого дослідження відповідної тематики. Автореферат і публікації відповідають змісту дисертації. Дисертація «Персоніфікація музичного вислову як виконавська проблема (на матеріалі камерно-вокальних творів китайських композиторів XX ст.)» ЛЮ І відповідає спеціальності 17.00.03 - музичне мистецтво та вимогам і документам МОН України щодо наукових праць кандидатського рівня. Автор праці ЛЮ І має всі підстави для присвоєння наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 - музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства,
професор кафедри хорового
диригування, вокалу та
методики музичного навчання
ННІ культури і мистецтв
СумДПУ ім. А.С.Макаренка

О. Г. Стахевич

